

Nyílt levél az „Armenia“ folyóirat számára.

Gr. Kuun Géza.

Tisztelt Szerkesztő ur!

A m. tud. Akadémia a Millennium alkalmából egy oly történeti forrásmunka kiadását határozta el, mely »hivatva lesz mindazon emlékeket, írott forrásokat és leleteket, a tudomány mai színvonalán álló kiadásokban felölelni, magyarázni és minden oldalról megvilágítani, melyek a honfoglalás történetének, a benne szereplő népek belviszonyainak és műveltségi állapotának megismerésére tudományos alapúl szolgálhatnak, és melyekhez az, ki Magyarország népeinek — beleértve a hódítókat és a meghódoltakat — azon korbéli történetéről, belviszonyairól és műveltségi állapotáról képet akar nyerni, első sorban fordulni kénytelen.« A m. tud. Akadémia »Történelmi Bizottsága«, mely a millenniumi forrásmunka tervezetének elkészítésével s magának a nagy munkának szerkesztésével bízott meg, az »arab és egyéb keleti kútfők illető részeinek az előadott szempontok szerint való átnézésére és összeállítására« e sorok íróját szólította fel. Meggyőződésem szerint a részemre jutott feladat megoldására irányuló igyekezetem csak úgy lehet sikeres, ha hazai orientalistáink szives támogatásokban részesítnek. Tekintettel a »labor plurimus«

nem kis nehézségeire, egy hő ohajtásom teljesednék, ha a tisztelt Szerkesztő úr »Armenia« című becses folyóirata mostantól kezdve a régi örmény írók műveiből hű fordításban minél több a magyarok hajdankorára, ázsiai lakóhelyeikre, a velek érintkezett népekre tartozó adatot közölne, hogy a szóban forgó forrásmunka keleti része s az említett célra vezető kutatás ezek által lehetőleg bő mértékben gyarapodjék. »Dii facientes adjuvant« mondja egy régi közmondás.

A m. tud. Akadémia »Történelmi Bizottságá«-hoz be-
terjesztett jelentésében a magyarok hajdankori történetének örmény forrásairól is tettem említést. Legyen szabad jelentésem ezen részét ez illetékes helyen újra előadnom következő tartalommal: »Az örmény irodalom fajunk legrégibb történetére tartozó sok érdekes anyagot rejt magában. A magyar őstörténelem iránt annyira érdeklődő Horvát István élénken ohajtotta, hogy történelmi irodalmunk ezt a becses anyagot hű fordításban bírja s céljaira értékesítse s a »Tud. Gyűjtemény« 19-dik évfolyam 7-dik füzetében erre vonatkozólag ezeket írja: »Ki leszen az a gondoskodó új hazájáról a közöttünk lakó Örmények közül, ki könnyebb használatás végett lefordítja számunkra az örmény írókból a magyar népeket tárgyazó helyeket?« Az idéztem szavakban az újkori ethnographusnak méltán fel-tűnhetik a magyar népek többes-számalak, mintha valamikor több magyar fajú nép létezett volna s a nemzet fogalma nem volna oly gyűjtő-fogalom, melyben a főismeretők egységet alkotnak. B. e. Lukácsy Kristóf, Szamosújvár tudós plebánosa, megértvén az intést, nagy fáradsággal gyűjtött historiai adatait Horvát István biztató felszólítására »saját terve és nézetei szerint« összeállította s e munkáját »A Magyarok őselei s hajdankori nevei s lakhelyei« cím alatt 1870-ben közre bocsátotta. Elénk emlékemben van az a tanulságos óra, melyet 1868 nyarán Szamosújvárt a nagyérdemű örmény tudóssal eltölteni szerencsés voltam. Horvát Istvánnak Pesten való találkozásokkor hozzá intézett buzdító szavait háláson említette s figyelmeztetéseit, mint maga mondá, annyi idő elmúltá után is eszében tartja. Az örmény régi történetiróknak több tekintetből

legjelentékenyebbikét Chorenei Mózes, ki az V-dik évszáz örmény íróinak sorát megnyitja, Lukácsy K. idézett munkájában, mint a hogy ez másképen nem is lehetne, gyakran idézi. Lukácsy, Horvát István iskolájának bizonyos tekintetben hive lévén, fajunk őseit szintén különböző keleti népek nevei alatt keresi s az örmény történelmi s földrajzi munkákban a »magyar népeket tárgyazó helyeket« kutatja. Szerinte Chorenei Mózes a magyarokról hun-chûs, chûsân, ephthalita, saka, daha és massageta nevek alatt emlékezett volna s a parthusokkal való fajrokonságokat nyilván állítja. Lukácsy így is érdemes munkájával úgy ért volna czélt, ha ezen különböző népekről szóló tudósításokat külön tárgyalja s szoritkozik a magyarok őseleiről szólóban azokra, melyeket a guda magari népről, a Magyar völgy- és helynévről s a hunokról feljegyezve talált s adatait a szigorú bíráló követelményeinek megfelelőleg csoportosítja. Szongott Kristóf, az »Armenia« cz. folyóirat tudós szerkesztője, a jelen évben adta ki Chorenei Mózes »Nagy-Örményország története« című munkáját magyarul (Szamosújvárt, 1892). Ez a munka immár az érdeklődők körében közkézen forog s a vele való tüzetes foglalkozás őskori történetünk ismeretét gyarapítani fogja. Midőn nyelvészeti tanulmányaink nagy mesterével, b. e. Hunfalvy Pállal, egy évvel elhunyt előtt fájdalom! utólszor találkoztam, Hunfalvy az örmény források fontosságát nyomatékosan emelte ki előttem s ő is, mint a jelen évszáz első felében Horvát István, magyar őskori történetünkre nézt felette ohajtandónak jelezte az ezekkel való alapos megismerkedést. Az örmény történelmi tudósítások közül minket leginkább azok érdekelnének, melyek a magyaroknak a régi Alaniában töltött idejére, tehát a VIII-dik évszáz végétől körülbelől 836-ig terjedő időre s a Daghestân-ban visszamaradt magyarokra vonatkoznak. Az ilyen adatok jól beillenek a m. tud. Akadémia forrás-munkájának illető keretébe.«

Melyek után maradtam teljes tisztelettel

Maros-Némethi 1892, aug. 30-dikán

kész szolgálja
gr. Kuun Géza.

Örményországi képek. *)

V.

— Befejező közlemény. —

Bach-Garni és Kéghárt.

Arónaságnak közepette, mely az Araxes balpartján, Sagriár és Kurugudár helységeket egymástól elválasztja, elszigetelt halom vonja magára az utazó figyelmét. Topadebi nevet visel e halom s faltörmelékek láthatók rajta, utolsó nyomai Ármávir híres várerődjének. A városból, mely ezen erősség lábainál nyult el, ma már a legcsekélyebb nyom se látható.

Az ősi hagyomány szerint tizenhatszáz évszázadon át e város volt székhelye az örmény királyoknak. Ez a város volt központja a nap- és holdimádásnak; az »Árékágèn« és »Luszín« bálványképeit innen vitték el Pákárán-ba, midőn Erovánt király új székhelyet választott magának. Azon a helyen, a hol a Nap és Hold temploma állott egykoron, ma egy kis kápolna látható, a melyhez Virágvasárnapján el szoktak zarándokolni az örmények

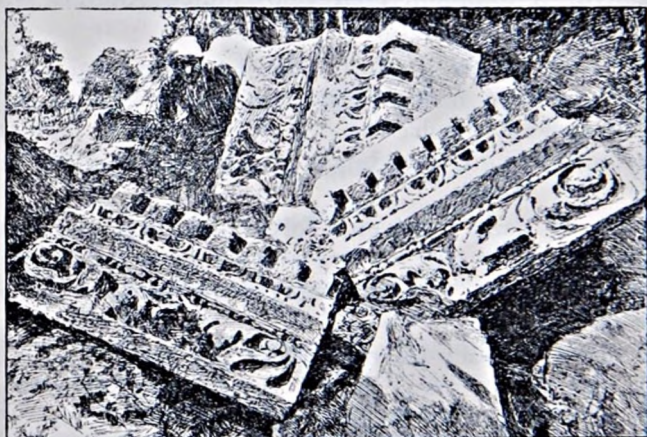
Az út innen a Kara-su mentén halad tovább, a melynek vizei megöntözik s megtermékenyítik a rónaság nagy részét. Feltűnnek szemeink előtt a kis Dadea helység romjai, melyek közt jelenleg Serdábád falu fekszik; majd az Uts-Kilissa oázyszerű zöldjében Ecsmiádzin tornyai kötik le figyelmünket. Célunk Bach-Garni-n át eljutni Kéghárt-ba, a hol évenként nagy bucsút tartanak.

Sziklás fensíkon, a mely 1490 méternyi magasságra emelkedik, magunk mögött hagyjuk Tservez helységnek szép kertjeit s csobogó vizeit. E helységtől kezdve igen élénk a sürgés-forgás az uton. Férfiak, nők, gyermekek, ünneplő ruhába öltözve, részint gyalog, részint lóháton, mennek a kéghárt-i bucsúra, melynek nagy híre van egész Örményországban, s a melyre hét napi böjttel készíti magát elő a lakosság. Az asszonyok legnagyobb részének halavány

*) A travers l'Armenie Russe, par Mme B. Chantre, officier d'Académie. (Le Tour du Monde, 1892, ápril 2).

homlokát arany pénzekből egybefűzött diadém ékesíti. Asszonyok és leányok a hőségtől kipirult arczaikkal, karcsú természetekkel s öltönyüknek fekete szalag díszével igen bájos képet tárnak elénk.

Bach-Garni, egy 1500 meternyi magasságban fekvő szegény kis — alig százharmincz család által lakott — helység szintén jelentékeny szerepet játszott egykor Örményország történetében. Alapítása több évszázaddal megelőzte Krisztus születését. Kezdetben alapítója, Khéghám nevét viselte, utóbb ennek unokájáról, Garni-ról nevezték el. Tiridát király pompás épületeket emeltetett e városban, melyet nővére, Khoszrovitucht kedvencz tartózkodáshelyének választott.

Oszlop maradványok Tiridát templomából.

Ősrégi vár falaiból még ma is láthatni néhány rommaradványt a szédítő szakadékban tovahömpölygő Garnicsai keleti partján. Csak egyik kapúja áll még fenn ezen egykor híres erődnek. A rajta látható kereszt után itélve, a keresztény vallás behozatala után építették. Az út e kapún át vezetett ahhoz az emlékezetes templomhoz, mely-

ről oly szép leírást hagyott reánk Chorenei Mózes. Oszlopokkal és gyönyörű domborművekkel volt felékesítve a nagynevű történétíró szerint ez az épület s alkotója, Tiridát görög felirattal örökitette meg rajta nővérenek, Khosrovituchtnak emlékét. A romokat, melyek helyét megjelölik, ma is »Tiridat trónjá«-nak nevezi az örmény lakosság.

Mindezen régi történetek és legendák emlékezete még ma is él a népnek ajkain, de az épület egykori fényét csak a földön szanaszét heverő néhány alakatlan törmelék hirdeti. Egy francia utazó, Dubois de Montpéroux több mint ötven évvel ezelőtt meglátogatván e romokat, megállapíthatta még az épület fekvését és tervezetét. Szerinte templomnak kellett lennie; a legtisztább stílű hat jóniai oszlop tartotta, a mint ezt a manapság is látható oszlopfej-töredékek is tanúsítják. Mennyezete gazdag díszítéssel volt ellátva. A templom igen valószínűleg Ánáhid istennő tiszteletének volt szentelve.

Felséges kilátás nyílik e helyről a Garni-csai völgyére, melynek csapkodó habjai ezüst szalagként kigyóznak tova a folyam keskeny medrében. A folyam tulsó oldalán tágas barlang látható, melyben a hagyomány szerint Tiridat király nővére lakott.

Friss és tiszta e helyen a folyamnak vize, de a midőn Erivánhoz érkezik, teljesen elvesztette már e tulajdonságait. Kellően gondozva, a legegészségesebb városok egyikévé tehetné Erivánt.

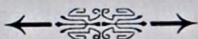
A távolság Bach-Garnitól Kéghártig alig nyolcz mérföldnyi, de az út maga felette rossz, régi lávarétegeken vonul keresztül s nagyon hepe-hupás. A Garni-csai völgye mindinkább összeszorul s zordonságában megkapó képet ölt magára az egész vidék. Még nem látni ugyan a busújítás célpontját, de nem lehet már nagyon messzire, mert az úton mindinkább összetorlódnak a zarándokok.

Egész családok érkeznek ökrök által nagy lassan vont rozoga szekereken. Valamennyi bárányokat hoz magával, a melyeknek fájdalmas bögése messzire elhallszik. Az ember azt hinné, hogy rég tovatűnt századok életébe vetődött vissza, annyira egyszerűek és naivak az erkölcei e jám-

bor népségnek, mely zajosan nyilvánítja örömét a fölött, hogy immár közel van az óhajtott célponthoz.

Az útnak egy kanyarulatánál hirtelen szemeinkbe ötlük Kéghárt híres temploma, melynek megpillantása az álmélkodás felkiáltását csalja az utazónak ajkaira: Hozzátapad a kösziklához s szűk terrasseon fekszik, mintegy függő helyzetben a meredélyes szakadék fölött. Zajongó tömeg által van ellepve a templom belseje, a bejárata előtti tér, sőt a templomnak a tetőzete is. Fűlsüketítő lármát üt ez a tömeg, melyben megkülönböztethetni egymástól az örömeiket, a kurdokat és az aissor-okat. Minden oldalról a zurna, a naghara, a tamburin és fuvola hangjai fogadnak. Itt-ott tüzet raknak az asszonyok s a fiatalság magának a templomnak a tetőzetén egész hévvel tánczolja a lesghinkát! Mindez oly képpé olvad össze, a melyről vajmi nehéz számot adni a meglepett utazónak.

Dr. Molnár Antal.

Újabb adatok a mai örmény liráról.

II. *)

Míg »Arexes könnyei«-t az érzelmek változatos hullámzása teszi minden idők egyik legremekebb lírai alkotásává, addig Pátkáneán egy másik műve, melyet »Ágház anyjának dala« cím alatt ismerünk, egyetlen érzelmet juttat kifejezésre, azonban oly erővel és hévvel, mely magával ragad. Mily megkapó az eszme, helyzet és a belső forma, melyek e művet a mai örmény lira gazdagságában is különös figyelemre méltóvá teszik. Úgy hisszük, hogy ennél hatalmasabb hang nem csendült meg az örmények hazafias lirájában. Annyira határán vagyunk itt az érzésnek, hogy már az extázis határpontjait érintjük. Legigázott, reménytelenül küzdő nemzetek lantján nem is ritka

*) L. »Armenia« idei (1892) évfolyamának augusztus havi füzetét (235 lap).

az a hang, mely a műben oly hatalmas erővel nyomul lelünkbe. Közönséges idők nem alkalmasak ilyen természetű költői művek létrehozására. Ehhez a szenvedélynek olyan fokozottsága kívánatos, mely az átlagos, vagy nyugodtabb érzelmek szűkebb medréből kicsap, s a profécziák vagy a víziók területére lép. Ilyen hangulatok születték Beranger néhány remekét, ilyenben érezte át Petőfi a szabadságharcz apostolának tragikus pályáját, így jött létre a »Talpra magyar« vagy teszem a »Marseillaise.«

Ha jól értem Pátkáneán szóban forgó költeményét: a költői vízióknak sajátos alkalmazása ez, mely oly nagy jelentőséget kölcsönöz neki. A látomások, a lelki élet e különös tüneményei a költészet magasabb régióiban jelennek meg, s a mennyire hatásosak akkor, ha magasan szárnyaló költői hév és ihletettség hozta azokat létre, épp' oly hatástalan karrikaturák, ha erőszakolt csinálmányok. Shakespeare lángelméje volt szükséges, hogy Machbet, vagy Hamlet látomásai oly hatalmas lélektani igazságok kifejezői legyenek! Ágház anyjának megrendítő víziója, a hogy ezt Pátkáneán megénekli, a maga nemében a legsikerültebb lélekrajzok közé tartozik. A költő művészetének sikerült olyan helyzetet tárni elénk, melyből a lélek ezen izgatottsága a legnagyobb igazsággal következik.

Hazája sorsán szomorkodó anyát rajzol, ki délczeg fiát buzdítja, hogy Örményország szabadságáért, az örmény nép fölszabadításáért ragadjon fegyvert. Lelkesültségében, s hogy fiában is hasonlót ébresszen, különösen két eszközhöz folyamodik. Ékes szavakban rajzolja a hősi pálya dicsőségét. Buzdítja, hogy délczeg ifjú lesz belőle, s Mászisz büve ad majd erőt, hogy olyan legyen, mint Vártán. Igéri, hogy aranyszálú övet fűz derekára, s élesre fent kardot köt fia oldalára.

»Ébredj fiam, régen alszol,
Szép szemed nyisd végre föl;
Jó anyádra szemeidből
Údv, szerencse tündököl!«

A másik motívum, melyet alkalmaz: az örmény haza nyomorúságos helyzetének nem kevésbé hatásos festése.

»Istállónkban prűszköl a ló
És nyerítve hívogat.
Ébredj, fiam, régen alszol
Vedd elé már kardodat!
Nemzeted nyög lánczra verve,
Mennyi testvér, nézd, fogoly!
Sir az örmény, — és vitézem,
Te csak alszol s álmodol?»

És most az emígy fölzaklatott lélek maga előtt képet lát. Ez a kép nem való, hiszen nem is lehet az, csupán fölkavart lelkének lázas álmaiban léteznek: puszta látomás, s éppen mint ilyen fejez ki sokkal többet, mint a hazafias páthosznak egész nagy tömege.

»Nem! nem! . . . Fiam ébred immár,
Tettre serken, lóra ül;
Jajgatást, bút ő elosztat,
Minden könnyet letörül.
Fel örmények! Hányan vagytok?
Ághász fiam hangot ád —
Lóra pattant, kardot rántott:
Kövessétek! Rajta hát!»

Mennyire mozgalmas, mennyire drámai az a kép, mely a költő lelkében, érzelmeinek folytonos izgatása alatt, föl-tárul! Mily érdekes, hogy egy szerető, gondos anya küldi gyermekét a vészes halálhozó csatába. Csupán ezen egyetlen vonással, mily biztosan föltünteti a költő, hazája nagy baját, kétségbeejtő helyzetét. A gyöngye nőnek ezen férfias fellelkesezése a leghatásosabb riadók egyikévé teszi e művet, melynek a világ irodalomban nem sok társa akad.

S az a költő, ki ily erős hangon tud szólani, megtalálja a szelidebb, nyugodtabb hangnemeket is. »Krisztosz hárváj« című dala mindössze egy enyhe sohajtás, mely azonban a szív mélységéből ered. A természet tavaszi föl-ébredését énekli meg, refrainül egyik húsvéti ének kezdő sorát választva. A csendes örömmek, a méléző boldogságnak elandalító varázsa fog el, midőn e költeményben a föl-ébredő természet leírását olvassuk.

»Megindult már a déli fuvalom,
Havas mezét lerázta völgy, halom;

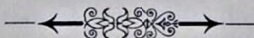
A gyermekzaj örömtől áthatott :
Krisztus urunk föltámadott !

Erre jő aztán a zajló kis patak, az ágakon fakadó virágmosoly, s a fölzengő madárdalok poetikus megéneklése. A tavaszi derűben úgy látszik, mintha a költő lelke is harmonikus nyugalmat élvezhetne. Azonban Pátkáneán lelkének fájdalma, mint az öröm közepett a szomorú emlék — előtör, s a természet és a szeretet föltámadásán, hazája föltámadására gondol :

»Föltámadt Krisztus!... semmi kételyünk
— A természet is ünnepel velünk —
De örmény ajkról mikor hallhatod:
»Örményhon él... föltámadott«!

Ime! amott egy riadó, lázas lélek lázas látomásaival, emitt szelid sóhaj, ott ódai szárnyalás, itt a dal keresetlen melodiája. Mindkettőt Pátkáneán írta, s mindkettőben szenvedő hazáját énekelte meg. Hazafias lirájának e két határpontja talán legjobban mutatja költői lelkének gazdagságát s egyéniségének kiválóságát.

Dr. Esztegar László.

Kétszer menyasszony.

— Történeti elbeszélés. —

Az „Armenia“ számára írta: Kritsa Klára.

— Befejező közlemény. —

VII.

Konstantinápolyban most is fennálló Sophia egyház terét sűrű néptömeg lepte el; az ablakok telve voltak uri közönséggel. A tornyokról és háztetőkről lobogók lengedeztek, a kapukat zöld ágak díszítették.

Az egész város ünnepies szint öltött.

A templom belseje pazar fénynyel volt felékesítve. Az oltárokat tropikus növények környezték, a falakat zöld

lombfüzerek és drága kárpitok boríták. A ragyogó csillárokban égő számtalan gyertya káprázatos fényvel árasztá el a templom belsejét.

A piros bársony takarókkal borított padosorokban hercegek, hercegnők, udvari, katonai és polgári főméltóságok, magas állású tisztviselők stb. foglaltak helyet.

A kórus is telve volt előkelő közönséggel.

Ez a pompa, ez a fény, ez az ünnep azért volt, mert Thothov Mihály császár tartotta esküvőjét a világhírű szép örmény hercegnővel: Euphrosinával.

Most másodszor térdelt az Ur oltára előtt Euphrosina, mint menyasszony, másodszor hangzottak el ajkairól a hűség esküszavai. Először azért, hogy lemondva mindarról, mi az életet kedvessé teszi, lemondva Isten szép világáról, elfogadjon egy szenvedéssel, és nélkülözéssel teljes életet s hogy reményét a boldogság iránt a túlvilágba helyezze; most másodszor pedig hogy: megoszsza az ünnepeltetést, a ragyogást, a boldogságot és a szerelmet, az ország leg-hatalmasabb urával.

Mily örömet, gyönyört érezhet a menyasszony, midőn a szeretett lényt maga mellett láthatja, mily boldogító lehet reá nézve a tudat, hogy egymáséi lesznek, hogy minden nap láthatja, hallhatja hangját, karjára támaszkodhatik, névén szólíthatja, fülébe sughatja mindazt, a mit akar annak, a ki előtte e földön legkedvesebb.

És vajjon Euphrosina érezte-e e mondhatlan gyönyört, boldogságot? . . .

Oly szép volt ez ünnepélyes perczek alatt, hogy szinte azt lehetett hinni, hogy nem földi lény s hogy az angyalok mindjárt égbe röpitik. Drága kövektől ragyogó hosszú uszályú fehér selyem ruha fedte termetét, fején hosszú át-tetsző fátyollal, mirtusdíszszel és szemkápráztató gyémántos diadém-mel.

A császár szemei ragyogtak a boldogságtól, a mint karjára füzte az angyali alakot, kit most már a magáénak mondhatott Isten és emberek előtt.

A meghívott vendégek két oldalt sorfalat képeztek, a mint a császári pár karonfogva, viszonzva a köszönéseket, kihaladt, az orgona gyönyörű hangjaitól átrezgett templomból.

Künn díszes hintók várakoztak. A császári pár és a nászkiséret helyet foglalt ezekben, aztán a menet lassan hajtattott a császári palotába.

A nép lelkesen üdvözölte a díszes menetet: harsány éljenekbe tört ki. Midőn a menet bevonult a palotába, a nép e körül sorakozott; ekkor a császári pár megjelent az ablaknál, főhajtéssal üdvözölvén a népet, mire ez dörgő éljennel felelt.

A vendégek az uralkodót és bájos ifjú nejét szerencsekívánataikkal halmozták el. Aztán fényes ebéd volt a palotában. A nép között pénzt osztottak szét.

Esti tíz óra. Pazar fényvel butorozott hálósobájában ül az új császárné, rövid hajjal körített szép homlokát kezére nyugasztva. A mult képei vonulnak el lelki szemei előtt.

A boldog gyermekkor képe tárul előtte, midőn atyja s szép ifjú anyja szeretetükkel halmozták el, midőn az udvarnál mindenki kedveskedett neki, magasztalták holló-fürteit, szemeit a ragyogó csillagokhoz, arcát a hajnalpirhoz, ajkait a fésző rózsához hasonlították. Oh akkor mily reménytelen mosolygott feléje a jövő!... E ragyogó képet aztán egy sötét, gyászos kép váltja fel. Komor, nagy teremben egy ravatal, melyre az égő viaszgyertyák halvány fényt vetve, megvilágítják a kedves halott, a sokat szenvedett, forrón szeretett édes anya megdicsőült vonásait. Majd atyját látja, a mint szakállán végig peregnek a könnyek, midőn őt, kis leányát a sötét teremben viszonlátja. Minden átélt esemény feltűnik lelki szemei előtt. A szép császárné tagjain végig fut a hideg, midőn a felavatási szertartás tűnik fel előtte. Végül feltűnnek a zárda szüzek, köztük a jó Octavia, halvány arcaikkal, gyászos ruházatban, a mint körülle csoportosulnak s zokogva bucsúznak el tőle; aztán látja a nagy fekete ajtót, melyen a ki belépett, azt többé ki nem bocsátják s a mely mégis megnyílt előtte nagy nyikorgás közt, mintha ez is távozását siratná, hogy azon át kiléphessen a nagy világba, a hol pompa, ragyogás és boldogság várakozott reá... .

Az ajtó nehéz függőyei csendesen szétválnak s belép azon, boldogságtól sugárzó arcczal a császár s bájos nejéhez közeledik. Lépteinek zaját elnyelik a vastag, puha szőnyegek. A gondolataiban elmélyedt nő csak a férj érintésére riad fel.

Ez ajkaihoz emeli a drága, kis kezét; felgyüri a dúsan csipkézett pongyolaruha bő újját és csókokkal halmozza a gömbölyű kart, aztán a szép homlokot és szemeket csókolja össze s neje lábaihoz ereszkedve a bársony zsámolyra, áhitattal tekint fel annak gyönyörű arczára.

Euphrosinának egész valóján meleg villanyfolyam ömlött szét.

— Mit művel Felség! — mondá, mintegy megrettenve önmagától, a kinek egy ország uralkodója ül lábainál — keljen fel!

— Ne szólíts így engem drága angyalom! — szolt a férj — nevezd Mihálynak, hisz ma sűrű tartó hűséget esküdtünk egymásnak, tehát már elválhatlanul egymáséi vagyunk. S újra megcsókolá nejének kis kezét.

Az eskü-szóra Euphrosina megrázkódott. Ő már kettőnek esküdt hűséget az oltárnál.

— Szeretsz-e engem én üdvösségem, szeretett, drága Euphrosinám!? — folytatá Mihály míg szemei forró szerelemmel tapadtak a hölgy arczára — szeretsz-e?

Euphrosina hallgatott.

— Nem felelsz egyetlen gyönyörűségem, drága szemem fénye! Oh! szólj szeretsz-e engem? vagy csalatkoztam volna!... Nem, nem! Te szeretsz engem, látom ezt szemeidnek ragyogásából!... Ölelj meg hát és csókolj meg egyetlen boldogságom! engem férjedet!

És karjaival átölelé a karcsú termetet s forró sovár ajkaival a hölgy ajkaihoz közeledék, míg szemei delejes fényben ragyogtak.

Euphrosina szive hevesen dobogott, karjaival átfoná a férj nyakát s bíbor ajkai ennek ajkaira tapadtak; kimondhatatlan gyönyörérzet arasztá el bensejét.

Egyszerre azonban különös félelem lepte meg; azt hívé, hogy bünt követett el, hirtelen kibontakozott az ölelőkarak közül s így szolt kérő hangon:

— Hagyjon most magamra, hadd gondolkozzam új helyzetemről, a mely oly különös és szokatlan, mintha álom volna minden. . . Lelkemet kétely, aggodalom és félelem zaklatják, hadd imádkozzam Istenhez, hogy szüntesse meg e kínos érzéseket.

A császár e kérésnek, mint rabszolga a parancsnak, engedelmeskedett, előbb azonban még egyszer ajkaihoz emelé neje kezét.

Ez pedig, miként czellájában szokta volt tenni, letérdelt — most pompás imazsámolyra — s kezeit összekulcsolva mély fohászszal kéré a Mindenhatót, hogy szabadítsa meg a lelkifurdalásoktól, ha már szent akarátának úgy tetszett, hogy az előbbivel ellenkező új életet kezdjen; segélyje meg, hogy kötelességeit Isten, férje s az emberek iránt híven betölthesse. . .

VIII.

Lehet-e a földön — e siralom völgyében — tökéletes boldogság? Boldog volt-e Mihály császár elérvén azt, mely után szive oly hön vágyott: midőn Euphrosinát a bálványozásig szeretett lényt, magáénak mondhatta? És boldog volt-e Euphrosina, a kinek szive szintén szerelemre gyuladt Mihály iránt, miután Isten s emberek előtt az övé lehetett?

Mihályt első neje halálának emléke bántotta, önmagát vádolva ezért; mert meg volt győződve arról, hogy a szegény nőnek, a ki őt oly forrón szerette s a kitől ő válni akart, mély búbánat e felett okozta halálát.

Euphrosinának pedig a zárda emléke felhősítette be gyakran szép homlokát, az eskü, mely által örök hűségre kötelezte magát az Üdvözítő iránt s a melyet mégis meg kellett szegnie.

Mihály hűtlen lett nejehez, Euphrosina mennyei vőlegényéhez, hogy szivük vonzalmát követve boldogok lehessenek. De minthogy fény nem lehet árny nélkül, az ők boldogságának fénye mellől sem maradhatott el az árny: sötét emlékek a multból.

Különben igyekeztek egymást szerelmükkel boldogítani s egymás szerelmében feledést keresni.

Hat év telt el így.

Ekkor Mihályt leverte egy nehéz betegség. S bár a leghiresebb orvosok állták körül ágyát, mégsem tudták őt visszaadni az életnek, mert a leghatalmasabb orvos, a császárok császára, csak odaig szabta ki élete határát.

Kihült a szív, mely oly lángolóan tudott szeretni.

Az egész birodalomban gyászlobogók hirdették az uralkodó halálát.

Euphrosina — az oly hamar özvegyen maradt császárné — gyászruhát öltött, hogy soha többé más színű öltözék ne fedje szép természetét. Sűrűen omlottak szemeiből a fájdalom könyei, kimondhatatlanul szeretett férje elvesztéseért.

A császári pompával végbement temetés után, minden ellenmondás daczára visszatért a szent falak közé. Nem birta volna őt többé semmi földi hatalom arra, hogy saját akaratából, tovább is az udvarnál maradjon.

A csendes boltozatok magányában töltötte el szép ifjú életét, gyakran imádkozva Istenhez. A vallásos elvek, melyeket gyermekkorában lelkébe oltottak, oly erős gyökeket vertek ott, hogy a világ szele nem volt képes azokat onnét kidönteni.

Férje emlékét kegyelettel őrizte szívében.

A lelkiismeret, hogy a zárdából kilépve férjhez ment, nem vádolta többé, megnyugodott abban, hogy Isten akarta így, hogy alkalmat nyujtson neki, künn a világban jótekonyságot gyakorolhatni.

Euphrosina valóban a jótékonyság nemtője volt.

Magán vagyonának felét a szegényeknek, felét meg a zárdának hagyományozta.

Sokáig élt a szent falak között háborítlan csendben, nyugalomban. S mint midőn szép csendes őszi alkonyon, a leáldozó nap bucsúsugarait széthintve, fényes arczával visszafordul megfutott pályája felé, úgy ő is életpályája végéhez érve, visszatekintett azon, de a megjárt életúton csak nemes cselekedetei nyomait látva, a túlvilágba helyezett remény fénysugarai ragyogták körül arczát.

Erős hittel áldozott meg; ajkain égi mosoly honolt. Midőn szép lelke elszállt, mintha a mennyország angyalai állták volna körül ágyát, átszellemült vonásain a megdicsőültek fénylő glóriája tündökölt. . .

Örmény régiségek Berlinben. *)

Azon önálló örmény királyságok közt, melyek hajdan, a mai Örményország fensíkján szövetséget képeztek, a nyugot Armeniában fekvő Urartu vagy Ararat (Herodót szerint Alarud) foglalta el az első helyet, a Ván-tó mellett fekvő Thuspa (Van) fővárossal. Örményország östörténetének legbecsesebb emlékeit Urartu királyai által hátrahagyott váni ékiratok képezik. Az örmény uralkodóktól reánk maradt legrégebb feliratok — a mennyiben saját nemzeti ékirás csak később fejlődött ki — assyr nyelven vannak készítve.

Az örmény birodalom virágzási kora a Krisztus előtti IX. — VII. századba esik, midőn királyai nyugot felé győzelmes hadjáratokat viseltek, s éjszakon az Araxesen túl terjesztették ki hatalmukat. Azonban ezen hatalmi állásból III. Teglath-pal-asar és nevezetesen II. Sargon (722—705 K. e.) assyr királyok által ki lettek szorítva. II. Sargon Rusa örmény királyt megverte és az örmények főistenének Haldisnak templomát szétrombolta.

E győzelem főbb mozzanatait ábrázoló domborművek a khorsabadi királyi palota díszét képezték és jelenleg a párisi Louvre assyr múzeumában láthatók. **) A Haldis főisten templomát ábrázoló domborműnek másolata, illetőleg rajza a berlini királyi múzeumok előázsiai régiségtárában, az örmény régészeti emlékek közt van kiállítva.

*) Verzeichnis der vorderasiatischer Altertümer u. Gipsabgüsse. Berlin, 1889.

**) L. »Armenia« 1890 évf. 299 lap.

A templom négyszögű alapzatra van fektetve, a homlokzat közepén kis kapúval, melyet négy pillér ékesít. Köralakú, oroszán fejjel ékesített paizsok függenek rajtuk, s az épületet kiraboló assyr katonák hasonló paizsokat czipelnek magukkal. A kapúnak mindkét oldalán árbocZRúd nyulik a magasba tetején cZypruságakkal. A bejárattól jobbra tehén látható szopó borjával, a mely csoportozat kiváló helyet foglal el valamennyi előázsiai vallásnak jelenvényei között. A templom előtt, a talapzat tövében két vizmedence fekszik, három-három bikalábra helyezve. *)

Haldis templomát Assurbanipal kortársa, II. Rusa örmény király állította helyre és gazdag áldozati ajándékokkal díszítette fel.

Toprak-Kalehban, a Ván-tó közelében levő halmon eszközölt ásatások igen érdekes leleteket hoztak napfényre. A kiásott régiségek egy része Londonban és Szentpéterváron van, más részüket a berlini muzeum szerezte meg 1887-ben. Az összes leleteket, melyek az alábbiakban vannak ismertetve K. e. 650-ik évből származnak.

A kiállított régiségek közt van egy igen szép, teljes egészben fenmaradt köralakú bronz paizs 0.50 m. átmérővel. A külső felület díszítését koncentrikus körökben egymásután következő bikák és oroszánok csoportozata képezi, a széleken II. Rusa örmény király, örmény ékirással készített felirata látható.

A gyűjteményben még két bronz paizs töredék van. Ezek közül egyik egy paizs szélének darabját képezi, belső oldalán örményékirással.

Ezen itt felsorolt paizsokhoz hasonlók voltak az örmény templomokban áldozati ajándékképen felfüggesztve.

Öv-díszítés bronzból, 1.0 m. hosszú töredék.

Karpereczek ezüstből és bronzból. Mindkettő kigyófejben végződik.

A toprak-kalehi régiségek Berlinben kiállított részének igen érdekes részét a következő három tárgy — melyek akkoron egy királyi trónnak díszítésére szolgáltak — alkotja.

*) L. »Armenia« 1890. évf. 290 lap.

0,35 m. magas, eunuchot ábrázoló szobrocscsa bronzból és kőből. Az eunuch ruházatát gazdag diszítésű, hosszú, himzett öltöny képezi, — kezében legyezőt tart, vállán az assyr dombornűvekre emlékeztető széles szalag látható. A szobrocskán — melynek arcza fehér kőből van készítve — az egykori aranyozásnak kétségtelen nyomait találjuk. A nyak-ék bemélyedései valószínűleg drágaköveket tartalmaztak.

A királyi trónnak további diszét képezte egy másik bronz szobrocscsa. Lépkedő griff sas-csőrrel, tollas testtel, hosszú szárnyakkal és madár-karmokkal. A griff fején koszorú látható, mely egy oszlopot tartott. A szobrocscsa az előbbihez hasonlóan aranyozva volt, szemei és szemöldökei kirakva valának.

Bronz oszlop, o. 22 m. magas. Ornamentikáját az egymásra hajló leveleknek, az ázsiai műtárgyakon gyakran látható csoportozata képezi.

Valószínűleg az említett trónhoz tartoztak egyes gyűrűk, tük, rosetták, stb. kőből, emailból és bronzból.

Papp Mózes.

Az örmény, mint indogermán nyelv.

II.

Következik 2) az örm. *inj, inc* (indz, incz) szó. A mint a skr. színhá mutatja, a szó eredetileg idg. *s* hanggal kezdődött. Idg. *s* eltűnik az örmény szók kezdetén magánhangzók előtt még: örm. *a^l só*, gör. *ἄλς*, latin *sal*; örm. *ām év*, skr. *samā*, av. *hama*; örm. *amarn* nyár, ó-felnémet *sumar*, örm. *arbenam* lerészegszem, lat. *sorbeo*; örm. *evt'n* hét, latin *septem*, gör. *ἑπτά* szavakban is. Az *inj*-ben továbbá örm. *i* = idg. *i*, örm. *n* = idg. *n* és *j* (dz) = idg. palatalis gh. E hang a görögben *χ*, az itáliában *h*, *g*, ó-irben *h*, germánban *g*, *ξ*, — míg az ó-indben *h*, avest. *z*, örm. *j*, *z*, álb. *δ*, litv. *z*, szlávban *z*. Példák: örm. *jern* (dzern) kéz, gör. *χείρ*; örm. *anjuk* (ándzuk) szük,

skr. *achus*; örm. *barjn magas*, skr. *brhat.* 3) Örm. *e-git* szóban örm. *e* = idg. (gör.) *e*, skr. *a.* v. ö. örm. *em* *va-gyok*, aol. *ἐμυμ*; örm. *ber-em hozok*, gör. *φέρω*; *cer* (czer) *öreg*, gör. *γέρων* stb.

Örm. *g* továbbá = idg. *u*(* *gu*-ből, a csillaggal je-lölt alakokat következtetjük), pl. örm. *gorc* (*gorcz*) *mű*, gör. *ἐργον*; örm. *gitem tudom*, óind *veda perfectum*; örm. *lo-ganam fürdöm*, latin *lavo*; örm. *taigr*, genit. *taiger sógor*, ó-ind *de-vár*.

Örm. *i* = idg. *i* v. ö. *elikh*, gör. *ἐλιπε*. A gör. *ε* *augmentum*, az örményben is *e*, skr. *a* = idg. *e* és min-denütt eredetileg *hangsúlyos*. *Ez világot vet az ősz örmény hangsúlyra és szemünk elé állítja az ősz örmény nyelv legré-gíbb hangsúlyozását, mely egyező az indogermánnal (ó-inddel és göröggel)*. Az ősz örményben a *hangsúly* csak az első szótagon lehetett, mert az örm. *git*-nek az *egit*-ben meg-felelő idg. *uid*. (örm. *t* = idg. *d* az úgynevezett 'lautver-schiebung') *hangsúlytalan* szótagot illet meg (az *i* *tő*-alkotó *vocalis*), míg a *tő* *hangsúlyos* alakja a *i*-t megelőző *e* *vo-calis*-sal idg. *u-e*-id. Örm. *e-git*. = ó-ind *á-vid-a-t*. A második örmény *hangsúlytörvény* szerént, melyet Hübsch-mann a legrégebbi szövegi törvénynek nevez. *A. St.* 57, az eredetileg *utolsó* szótagok *magánhangzói* kiesnek. Ez más szóval azt jelenti, hogy az örmény nyelv eme fokán az *utolsó* előtti szótagok *voltak* *hangsúlyosak*, melyek a *hang-súly* hatása alatt *utolsó* szótagokká *lőnek*. Így lett álta-lában az *utolsó* szótag *hangsúlyos* az örményben.

Hangsúly tekintetében *figyelemre méltó* az örm. *gt-ane-m jelenidő* is. E szó *hangsúlya* eredetileg a *második* szótagon van v. ö. gr. *ἀληθινός* (az örm. *an* = gör. *án* *jelen-idejű* *tőképző*).

Már most a *harmadik* örmény *hangsúlytörvény* sze-rént *i* csak az *utolsó* szótagban *marad* meg, *azonkívül* *kiesik* vagy *e* *lesz*. Így lesz a *git*-ből *gtanem*, v. ö. *sirt szív*, gen, *srti*; *inj* (indz) *párducz*, gen. *enju* (ez az *en*, úgy *hang-zik*, mint az idg. *n-vocalis* = *nasalis sonans*). 4) Örm. *elikh* = gör. *ἐλιπε*. Örm. *e* = *indogerm.* (és gör.) *e* *aug-mentum* v. ö. *e-git*. Örm. *l* = idg. *l*; örm. *i* = idg. *i* *tő*-alkotó *vocalis*. Örm. *k*. (kh) = gör. *κ*. *Hangsúlyos* *tőt*

tüntet fel a gör. *λείπω*. A gör. *π* ó-hang előtt idg. *q* velaris zárhang (gör. *ku*, mely a görögben az *a* hatása alatt *π* lett). Az örmény az indogermán nyelvek ama csoportjába tartozik, melyekben a velaris *q*, ajakhanggá nem válik: így idg. *q* az árjában *k*, *c* (cs), örményben *k* (*k'*) *c* (csh), *g*, albán-, litván-, szlávban *k*, *c* (cs), *c* (cz). Az indogermán torok-hangok velarisok és palatalisok: ezekről most csak annyit, hogy más-más helyen képződnek és más-más hangoknak felelnek meg az indogermán nyelvekben. E szerint örm. *elikh* = gör. *ἐλίπε* hangsúlyos indogermán töve *l-e-iq* hangsúlytalan töve *liq*.

Lkhanem épen olyan mint *gtanem*.

5) Örm. nist. szóban örm. *n* = idg. *n*, örm. *i* = idg. *i*, örm. *s* = idg. *s* és örm. *t* = idg. *d*.

6) Örm. tiv. nap idg. töve *d-i-u*. Örm. *t* itt is = idg. *d*.

7) Örm. *k'irtu* izzadság. Örm. *k'* = idg. *sv*. pl. örm. *k'un* (khun) álom, skr. *svapna*, lat. *somnus*; örm. *k'oiv* nővér, skr. *svasar*. Örm. *i* = idg. *i*, örm. *r* = idg. *r*, örm. *t* = idg. *d* v. *ö*. nist, tiv.

8) Örm. eri-tő, három. Az örményben szókezdő liquida *l*, *λ*, *r* előtt *e*, *a* magánhangzó fejlődött. Jelen esetben a *t* előbb elmaradt (secundär szókezdet *ri*, miből lett: *eri*). Többes instrumentalis örm. *eri-vk'* v. *ö*. ó-ind. *tri-bhis*.

Idg. *i* = örm. *i*.

Örm. *i* megfelel egyúttal idg. *i*-nek is. Példa: örm. *siun* oszlop, gör. *σίων*. Örm. *s* = gör. *k*. Idg. palatalis *k* a görögben *k*, italiaiban *c*, ó-irben *c*, germánban *k*, *χ* (*h*) *g*, *ξ*, — míg az ó-indben *s*, örményben *s*, albánban *s*, litvánban és szlávban szintén *s*. Örm. *s* eszerént = idg. *s* (v. *ö*. *nist*) és *k* (*siun*). Példák a *k*-ra: *ere-sun* harmincz, gör. *τριάζοντα* örm. sirt sziv, gör. *σαρδία*: örm. *swb* tiszta skr. *çubhra*; örm. *tasn* tiz, gör. *δέξα*, skr. *daça* stb. Örm. *siun* gör. *σίων*-ra mutat, mert a már előbb említett szóvégi törvény szerint az eredetileg utolsó szótagok magánhangzói kiesnek, így lett *σίων*-ból örm. *sun* kutya.

Lássuk most idg. *i* és *i*-nek megfelelőit az összes idg. nyelvekben:

Idg. árja örm. gör. lat. ó-ír germ. balt-szláv.
hangsúlyos litv. ó-bulg.
szótag

i; *i*; *i*; *i*; *i*, *e*; *i*, *e*; *i*, *e*; *i*; *i* *i*
i; *i*; *i*; *i*; *i*; *i*; gót *ei* = *i* *y* = *i*
ó-felném. *i*;

Idg. *i* megfelelője a latinban, ó-írben (hangsúlyos szótagokban) és a germánban *i* mellett *e* az előbb felállított (*i e a o u*) sorozatban jobbra.

Dr. Patrubány Lukács.

Adatok az erzsébetvárosi levéltárból.

1726. okt. 11. Bábig Vártán 56 magyar firtal tartozott egy fogarasi kereskedőnek. Tartozásaért ezt bezárták és szolgálatra kényszerítették; ezért az örmények felfolyamodtak a kormányshékhéz.

1729. febr. 1. Ebesfalva, Erzsébetváros nevet nyer. A kincstár által elkülönített Erzsébetvároson, mely el nem vehető, legyenek buzgó kath. papok; a város jegyzője is katolikus legyen.

1729. febr. 25. Házhelyeket kérnek (az örmények) a kamarától építkezés végett.

1729. szept. 24. Határozás a papokra nézve. Legyen két papunk: János és Emanuel. Emanuel atyát a hivek tartják eledellel és mosással. A hivek adakozásából két részt kapjon János, és egy rész Emanuelé legyen.

1729. szept. 24. Roska István¹⁾ apostoli visitator a tanácscsal együtt az egyházi teendőket megállapítja.

1729. nov. 7. Nádpálczát csak urak használhatnak; ki ezen határozat ellen vét, büntetésül vagy egy aranyt fizet, vagy elzáratik.

1730. ápr. 11. Tanítóknak megválasztottak: Emanuel világi pap és Emanuel mechitharista atya; az igazgató Nersesz atya.

¹⁾ stanislai (Lengyelország) örmény kath. nagyprépost.

1730. ápr. 11. A Küküllő kiáradása a majorokat veszélyeztetvén, Szendrei Jánoshoz,¹⁾ gát építés engedélyezése végett, küldöttség megy, mely azt az utasítást kapta, hogy — ha szükséges — ajándékkal is birja reá (a gondnokot.)

1733. ápr. 6. Dániel Mihály 250 frt útravalót kap, hogy Rómába menvén ott pappá szenteltesse fel magát.

1736. aug. 3. A közgyűlés elhatározta, hogy plebánosi lakot épít. — Dániel Mihály és Diákon-Lengyel András házat papi lakká építteti.

1738. jan. 30. Pap Samú ref. pap²⁾ birtokát Zakariás János³⁾ megveszi.

1742. jan. 3. A birói hivatal megosztatik két személy közt. A »kompánia« birája (évenként) 80 magyar frt és a városbíró 100 m. frt fizetést kap.

A városbíró minden hónapban megvizsgáltatta a kémenyeket; a kihágás 100 frtig terjedő birsággal büntettetett.

1744. okt. 18. A szamosújvári férfiú, ha Erzsébetvárosra jött nőszülni, itt három napnál tovább nem tartozkodhatott.⁴⁾

¹⁾ Az Apaffi család kihaltával az ebesfalvi uradalom a kincstárra szállott; ekkor az Apaffi-, vagyis a kincstári javak teljhatalmú gondnoka Szendrei János volt.

²⁾ Az Apaffi-féle vagyis a jelenlegi latin szertartású anyatemplomot és a mellette levő lelkészi lakot a dúsgazdag Apaffi Lenárt építette, de örököse nem lévén, az ebesfalvi birtok is a fogarasi várkapitányra, a helvét hitvallású Apaffi Istvánra szállott. Ekkor azonban ez volt a jelszó: »Kinek birtokán lakozol, annak vallásához tartozol« — azért a reformátusoké lett; de Szendrei János katonai erővel ismét visszafoglalta azt a katolikusok részére. A visszafoglalás idejében Pap Samú birtokos: volt a pap, kinek birtokát a nemességet nyert első örmény birtokos: Zakariás János vette még mielőtt az örmények Ebesfalvát megvették volna.

³⁾ A Küküllő hidja közelében, melynek padlója el volt törve, állott Zakariás János, ki akkor tájban még nem tudott magyarul. De kocsi robogást hall, erre megfordul és látja, hogy Apaffi, a fejedelem jön. Most Zakariás a lovak elejébe fut és így szól: »Mária Sa! podul spart« (Méltóságos úr! a hid el van romolva.) A kocsis nem hajtott a hídra, hanem visszatért. Így került ki a fejedelem a veszélyt; de meg is jutalmazta a figyelmes örményt; nemességet adott neki evvel az előnévvel: Zakariás »de podu spart.«
Szerk.

⁴⁾ Verzereskul örmény kath. püspök a hazai örményeket mind Szamosújvárra akarta összegyűjteni 1712-ben. Valószínű, azért hoz-

1745. decz. 3. A házak első részében örmény lakjék, hátul magyar, vagy oláh mesterember.

1745. decz. 20. A királynénak pénz-segélyt (1200 drb. arany) küldenek Nagyszebenbe követek által.

1746. jun. 25. Dániel Mihály esperes 1200 aranyot visz Mária Teréziának; ugyanekkor a Bécsben tartzkodó követeknek három hónapra 100—100 aranyat fizet.

1750. jun. 16. Az arannyal és ezüsttel himzett ruha-viselet eltiltatik.

1751. jun. 29. A bécsi követek azt a meghagyást kapták, hogy Ernyét és Hundorfot vegyék meg a királynétől, ha a hatalmas Bethlen család Erzsébetvárost elvonná.¹⁾

1756. jun. 8. A tanácsbeli kedden el nem távozzhat a várossról, mert a tanács gyűlését e napokon tartja.

1757. decz. 24. A lelkész 100 m. frt. fizetést kap. A Gergely-féle naptár elfogadtatik.

1758. ápr. 15. Issekutz Auxent és Vikol Bogdán követek egy rend finom posztóruhát, kalpagot és csizmát, ezeken kívül havonként 100 frt fizetést kapnak.

1759. márt. 12. Az erdőfelügyelőknak fizetése 300 m. frt, 10 öl fa és 10 köböl buza.

1760-tól kezdve a bíró fizetése 60 arany, a jegyzőé 6 arany.

1761. Bêrbiár borbély fiával együtt kiűzetett a városból, mert nem akartak templomba járni.

1761. nov. 12. Bêrbiárnak megengedik, hogy visszaköltözzék ezen feltétel mellett: járjon templomba, csak borbély üzletet tartson és műhelyébe örmény tanulókat fogadjon fel.

1761. dec. 16. A szőlőútcza keletkezik. Az eladott házhelyek árával a vett birtokot fizetik meg a kincstárnak.

ták az erzsébetvárosiak ezt a határozatot, mert még 1744-ben is tartottak tőle, hogy a szamosújvári örmény ki ne édesgesse — testvérét, az erzsébetvárosi örményt!

¹⁾ Az az per útján megnyerné. Ugyanis Apaffi és Bethlen Kata egymás közt — halálesetében — szerződésre léptek; egyik család a másiknak hagyományozott mindent. De azért az állam törvénye a magtalanoktól elfoglalt mindent. Így történt, hogy a királyné Mária Terézia azt eladta az örményeknek; de azért a Bethlenek a nagyszebeni országgyűlésen mégis kísérletet tettek . . .

1762. szept. 2. Éjjeli őröket állítanak fel; a 15 lovas őron kívül van gyalogos őr is. Gazda nélkül a házat elhagyni tilos.

1768. A török-muszka háború Moldovában mindent felforgatván Szépvizre 400 örmény jött. Bajtay püspök parancsára Karácsony János örmény esperes több pappal odament, hogy őket az igaz kath. hitre oktassa.

1771. Török Tódor az első templomot építi.

1758-ban az uradalmi 5 korcsmáért Petrásko Márton 425 forint bérösszeget fizetett. A 6 kövű malomból a gabona negyede az uradalomé. A gáton levő híd vámja egy személy után $\frac{3}{4}$ kr., marháért $1\frac{1}{2}$ kr. A hídvám hasznobére 70 frt, a két uradalmi mészárszék hasznobére 80 frt.

Az örmények földbirtoka a ,Dupê-Gárd' dűlőben 66 köből szántó és a ,Malomszeg'-ben 76 köből kaszáló.

1769. decz. 9. Issekutz Antal és Gergely a kisútczai Buksaházban, mely két szobát foglal magában, kórházat állítanak, a városi közönség igazgatása alatt.

1771. ján. 4. A városgazda fizetése 200 frt.

1776. márt. 15. Csiki Vártán és Lukács Bécsbe küldetnek Mária Teréziához Rondola és Újfalú megvétele végett, nehogy ezeket gr. Bethlen Gábor kapja.

1777. ján. 4. A három választási jelölt közül az lett a bíró, ki a ,bíró' felirással ellátott golyót huzta ki.

1781. Battyáni visitatiója szerint az ó-templomban volt egy kis harang, a mostani leányiskola tornyában négy. A másodrendű ezüst gyertyatartókat Issekutz Gergely és Antal adományozták a templomnak.

Az ó-templom XIII. Incze pápa, br Zorger püspök, Thorosz Minász esperes, Êdélbej plebános, Emanuel káplán és gr. Kornis kormányzó idejében épült.

1783. júl. 7. A mechitharista épület tornáczhelye városi birtok.

1790. júl. 6. A pesti országgyűlésre havi 100 frt fizetéssel Dániel Imre és Patrubány Márton küldetnek követekül.

1817. Dániel Eugen a kápolnát a mechitharista zárának hagyta. Ugyanezen zárának hagyományozta volt Kopacz Péter 1774-ben telkes hazát. A zárdaépület 1791. és a templom 1795-ben épült. — A 27 mázsás Erzsé-

bet-harang Thalman Mihály műve; Kábdebó János alesperes alatt szenteltetett fel.

1815. Azért, hogy a városiak között helyreálljon a béke, ápr. 24-én elkezdődik a lóretomi letenye, mely szept. 29-ig tartott.

1820. Kábdebó esperes Bécsben készítette a nagy gyertyatartókat.

1820. ján. 10. Karácsony-Keresztes alapítvány Gyula-Fehérvártt, örmény növendékpapok számára.

1821. Csiki Tódor a rózsafüzér oltárt emelteti. Épül a temetőház. Vitkom elkészíti a Nepomuki és Keresztelő sz. János oltárképeit, ekkor készült még két ezüst lámpa és a keresztkút. Káplánok voltak: Dombi János, Ötvös Bogdán, Murád Antal, Józseffi Ferencz, Dániel Imre, Popoi József, Issekutz Lázár, Petrovits Antal, Rácz Mihály, Kábdebó János, Csiki Imre.

1882. jún. 16. A leányiskola apáczákra bízott, de a felügyelet s igazgatás a régi állapotban maradt.

Közli: **Ávedik Lukács.**

Képviselői látogatás.

— Molnár Antal választói körében. —

Az a hamar eltűnt tizenkilencz nap (szept. 5—24), mit derék képviselőnk választói között töltött, kik jelen alkalommal is határtalan szeretetet, odaadó ragaszkodást és kiváló tiszteletet tanúsítottak iránta — az ünnepélyességek egész lánczolatát képezte. Lehozta csinos, szép leányát: Ernesztint és eszes, élénk fiát: Aladárt is. Fogadta a számos látogatást és látogatásokat tett; de folyó dolgait sem hanyagolta el. Mindenkihez volt egy-pár szava. Az »Armeniá-«nak és más lapoknak cikket irt, biztató szavakat intézett azokhoz, kik ügyes-bajos dolgaikban tanácsért fordultak hozzája; előkészítette a gymnasium ügyét; a Ház nagytudományú és szorgalmas jegyzője még itthon sem ült — tétlenül.

Az a nevezetes városi közgyűlés, mely a gymnasium ügyében küldött miniszteri leiratot tárgyalta, szept. 11-én

tartatott meg; dr. Molnár is meg volt hiva. Maga ünne-
pelt képviselőnk tette meg az indítványt egy korszakos,
ékes, szakszerű, remek beszéd kíséretében; a népes köz-
gyűlés teljtartalmúlag elfogadta ezt az indítványt, melynek
értelmében — kevés hián — a harmadik százezeret is meg-
szavaztuk a felállítandó főgymnasiumra. Molnár dicsősége
tetőpontján ragyogott!

A polgárság hálájának némi kis adóját akarta leróni,
midőn szept. 18-án fényes fáklyás-zenével tisztelte meg
szeretett képviselőjét. És tegár Gergely örmény szer-
tartású kath. pap üdvözölte evvel a sikerült beszéddel:

Nagyságos képviselő ur!

Szamosújvár szab. kir. város polgárait az igazi tisztelet, nemes
ragaszkodás és önzetlen szeretet vezette ez alkalommal Nagyságod
elé. — Nem ünnepelni jöttünk; de szívünknek érzelmeit óhajtuk
feltárni ma. Ezek szívének dobbanása egyesül igénytelen szavaim-
mal, melyek kifejezései akarnak lenni mindnyájunk szívérzelmének,
tolmácsai azon jó kívánatnak, mely mindnyájunk kebeléből egyhan-
gúlag előtör ezen ünnepélyes pillanatban. Szamosújvár a föld, mely
első sorban nekünk, egyúttal azonban a hazának és a társadalomnak
adá Nagyságodat. És e föld nem idegen Nagyságod előtt! Midőn
mérőföldek választják el tőlünk: kedvesen gondol szülőföldjére; s ha
közöttünk van: egész lényével a miénk kíván lenni. Valóban ne-
mes gondolkodás, magasztos, szent érzelem! És e kettő Nagysá-
godnál két erényvirág!

Az a varázsillat, mely annyira elbűvöl és magához vonz; az
az őszinte, nyílt lélek, mely Nagyságod ékkövei között egy drága
és tiszta szép rubint!

Visszaidézem az elmúlt időket, midőn e város polgárságának
bizalma Nagyságodnak ajánlotta fel a képviselőiséget. És nem csat-
latkozánk! Nagyságod multjában kiérdemelte teljes bizalmunkat; s
hogy a jövőre nézt is reményünkben nem csatkozhatunk, bizonyás-
gunk a közelmúlt idő egy cseményében van.

Midőn megpendült az eszme, hogy a mult veszteségek kár-
pótlásául, városunk fejlődése és az egyes polgárok anyagi jóllété-
nek előmozdítása tekintetéből, létező algymnasiumunk főgymnasi-
ummá egészítettessék ki: Nagyságod magáéva tette az eszmét és
teljes erejéből arra törekedett, hogy azon eszmét mielőbb megteste-
sülésre juttassa. Fáradott, tett és tevékenységével a megszületett
eszme, odáig jutott, hogy ma már egyrészt Szamosújvár város,
másrészt a vallás és közoktatásügyi miniszter között mintegy meg-
kötve az egység, csak jóváhagyásra várakozik. És ez ügyben
kétségtelenül Nagyságodat illeti az oroszlánrész! Letűnt a mult

idő, s ha Nagyságod a multban nemesen tett, emléke fenmarad.— De a jelen a miénk, s ha tartozásunk van, minket terhel a kötelesség leróni azt. S oh! mit nyujthatnánk mi Nagyságodnak, hogy boldoggá tegyük?

Adjuk legdrágább kincsünket: szívünket s szívünkkel igazi szeretetünk és tiszteletünk legyen a csekély viszonzás.

Leragyogni látom az égnek csillagát, és bámulatomban »megállj«-t szeretnék parancsolni az eltűnő égi testnek. A földön is hasonlót tapasztalok. Letűnni látom a nagyokat, kiknek élete felett rendelkezni, Istené a hatalom. Azonban miként nem állíthatjuk meg az égi testet letűnésében, úgy életet sem adhatunk senkinek; de azt szabadságunkban áll az élet Úrától lekérni. Ezzel a szabadsággal élünk, midőn lelkünk mélyéből fohásként előtörő óhajtatunkat fejezzük ki, kívánva azt, hogy nagyságos dr. Molnár Antal, Szamosújvár szab. kir. város országgyűlési képviselőjét az isteni Gondviselés sokáig, igen sokáig éltesse!

A sok »Éljen« elhangzása után az ékes-szóló Molnár ajkai nyitak meg, ki a következő rögtönzött, klasszikus beszéddel felelt:

»Hálatelt szívvel mondok önöknek köszönetet, tisztelt polgártársaim, e szép, e fényes kitüntetésért. Nem vagyok oly szerénytelen, hogy azt hihetném, miként érzéseiknek e megnyilatkozása az én igénytelen személyemnek szól. Azért tulajdonítok én ennek oly kiváló értéket, azért mondok önöknek leginkább köszönetet, mert jól tudom, hogy érzéseik e megnyitkozása egy ügynek szól, a mely szoros kapcsolatban áll városunk jövő fejlődésével, egy ügynek, melyben e város polgársága feltalálta önmagát, tudatára ébredett önerejének és kötelességének, melyben a nézetek és törekvések ritka összhangja oly közhangulatot teremtett, hogy immár alig férhet kétség az ügynek sikeres megoldásához. Vajha megmaradna, tisztelt polgártársaim a város közjavát érintő más kérdésekben is ez az összhang az önök nézeteiben és törekvéseiben, vajha ezeket a kérdéseket is sikeres megoldás elé vezethetné a polgárság ügybuzgó összetartása. Részemről ígérem önöknek, hogy ebben az irányban minden tőlem telhetőt meg fogok tenni; ígérem önöknek, hogy nálam soha nem fog hiányozni se a készség, se az odaadó tevékenység, valahányszor csak alkalmam nyílik bármely téren szolgálatára lehetni városunk közjavanak. A delejtűnek, tisztelt polgár-

társaim, az a sajátsága, hogy mindenkor egy irányba mutat s e sajátságával kalauzolja a delejtű a messze tengereknek s az úttalan sivatagoknak vándorait. Az én törekvéseimnek, tevékenységemnek, a közpályán való működésemnek is van ily delejtűje, a mely mindenkor e város felé irányul, melynek falai közt soha sem tudok megilletődés nélkül megjelenni, melynek minden köve a gyermek- és ifjú évek egy-egy emlékét eleveníti fel lelkemben, melynek polgáraihoz a gyermek- és ifjúévekben kötött barátságnak sohaszét nem téphető szálai füznek! Fogadják ismételve köszönetem nyilvánítását e kitüntetésért, mely voltaképen nem egyéb, mint hódolatunk együttes és ünnepélyes nyilvánítása egy nemes és igaz ügy zászlaja előtt. Mély meggyőződés, hogy ezen ügy szerencsés megoldása hatalmas lökést fog adni városunk anyagi és szellemi fejlődésének; erősen hiszem, hogy minden, a mi e várost anyagilag és szellemileg erősíti, édes hazánknak is javára szolgál; s e meggyőződésben és hitben szivemből ohajtom, valósuljanak meg városunk jövő fejlődéséhez kötött reményeink s áradjon a Gondviselésnek bőséges áldása e város minden igaz polgárára!«

Eloszlott a sok nép, de az értelmiség összegyűlt özv. Gönczyné czukrászatába ünnepélyes vacsorára (bankett); bizottság hívta meg a kedvelt képviselőt. Belépésekor »éljen«-nel üdvözölték; elfoglalta az asztalfőn a számára kijelölt helyet. Leültünk mindnyájan. A körülhordott étkek mennyisége és minősége minden várakozást kielégített. Volt gyümölcs is bőven. A társaság vig, a hangulat emelkedett volt. Gyönyörködtünk a sok szebbnél szebb felköszöntésben; poharat üritettek: dr. Molnár, Gajzágó Ferencz, Gopcsa, Szongott, dr. Mártonfi, Esztegár László, Vásárhelyi Boldizsár, Bartalis Miklós, Esztegár Gergely, Novák Antal, Zászlóffy és a t. Későn oszlott el a kedélyes társaság. Ünnepelet képviselőnk szept. 24-én távozott el körünkből.

Isten bőséges áldása kísérje lépteit!

Sz. K.

Szamosújvári levelek.

III.

A népkert.

A ki e várost ismerte a hatvanas évek elején, más szóval az újabb magyar alkotmányos korszak ébredése szakában, emlékezni fog mindenesetre azon rég megszűnt helyi közsokásra, mely a »várkert« sétányaira terelte nyáron át. vasárnaponként, a község egész tömegét; hol kuglizó helység, czéltábla-játék, (egy báb-alakot lábbrállító szilárd csőrű galambjával), gyermekek számára felállított hinta-készülék, s egyéb kedély-derítő dolgok szolgáltak nap-estig a vasárnapi szünetet taitó közönség szórakoztatására.

Ezeket a régi várkerti délutánokat a mai Szamosújvár csak híréből is alig ismeri; azok végképp megszűntek, s a »várkert« — vagyis jobban mondva az országos fegyintézet kertje, már jó ideje teljesen el van zárva a külvilág szemei elől.

A mi mostani sétaterünk-, a hivatalosan úgynevezett »népkert«-nek kitűnően sikerült megalkotása s fokonzkenti kiépülése utóbb teljesen nélkülözhetővé tette a polgárságra nézve, — az előle magasabb állami tekintetknél fogva elzárt várkerti parkot; s a régi jelszót: »Menjünk a várkertbe!« — lassanként kiszorította az új: »Menjünk a sétatérre!«

Nem tekinthetem itt földatomul megírni e sétatér avagy népkert monographiáját; habár annak egész kis története van. Minő ága a mezei gazdálkodásnak folyt még pár évtized előtt ama kies területen, melyen most az erdélyi részekben párját ritkító — közvetlenül a főtérrre torokolló — díszkert elterül? Kinek vagy kiknek kezdeményezésére fogott e város ily czélszerű, s a mellett kiválóan szerencsésnek mondható város-szépítési terv, hogy ne mondjuk: közegészségügyi intézmény megalkotásába? Minő áldozatokba került az egésznek keresztülvitele, fentartása, felvirágoztatása azon fokig, — melyen azt jelenleg helybeli és idegen gyönyörködve szemléli, s nyilvánvaló előnyeit a bölcs megalapítók iránti hálával elteltten kell hogy élvezze?

Oly kérdések, melyekről magukban véve is sok emlékezetre méltót jegyezhetne föl, a ki ezen reánk nézve nem csupán fényüzési, de sokkal inkább közhasznossági, sőt szükségességi alkotásnak multját és jelenét illően előadni megkísértené. A jelen levelek csekély igényű írója nem vehet e lapból annyi tért igénybe, hogy mindeme részletekre kiterjeszthetné megjegyzéseit.

Azon meggyőződéstől egyébiránt mindnyájan át vagyunk hatva, hogy egészségügyi viszonyainkra, s a körlég elenyítésére nem csekély befolyással bír e már is meglehetősen kiterjedt, azonban még mindig emelkedőben levő közkert, — mely megbecsülhetlen közelléténél fogva, míg egyrészt minden időben könnyen hozzá-férhető, másrészt állandóan érezteti jótékony hatását a városi légkör rendszeres kicserélésében.

Köztudomású dolgokat bizonyítgatni felesleges; azokra egyszerűen rá lehet mutatni. Épp ily közismeretű tény, hogy a mi kedves, kis népkertünk (e miniatúr — városliget) a maga zöldelő színekörével, műkertészileg körülszegélyezett tavával, árnyas csillagútjaival, fenyő-lugasával, kertészlakával, ügyesen csoportosított kaktusz és szőnyegnövényzetével, virágillatával, madárdalával, tisztán tartott ösvényeivel és csinos portalejával, mely egyenesen a főtérre torkollik, — legjobb hűselő helyül kinálkozik az otthon nyaraló Szamosújvárnak; mely különben egy *Lunka* nevű vadregényes zúgligettel is rendelkezik, — s melynek vasúti állomása előtt elterülő fákkal sűrűn szegélyezett pályaudvara magában véve egy kellemes sétahely; nemkülönben az elvben már ide annektált kérői fürdő-kolónia is élénken zöldelő szabad természetével; (e serdülő korát élő, szépreményű gyógyhely *Székely-Füred* mintájára legtalálóbban *Örmény-Fürednek* nevezhető.) Habár maguk a város befásított utczái, közterei, rétjei, berkei szintén hozzájárulnak a helyben nyaralás könnyítéséhez, — mégis a zöldbe vágyók főszórakozási helyét »a népkert« képezi; mely egyszersmind gyakori színhelye szokott lenni a különféle közcélra rendezett (tavaszi és nyári) társas összejövelekeknek is.

Ha ezek mellett tekintetbe vesszük, hogy alig van oly része városunknak, hol legalább egyes magánházak

udvartelkei házi kerttel ne lennének ellátva, vagy maguk az udvarok fákkal, virágokkal vagy egyéb növényzettel beültetve ne lennének, — ha tekintetbe vesszük, hogy határunkon helyenként rendszeres kertművelés van meghonosítva, melynek az újabban megindult országos kertészeti mozgalmakhoz csatlakozva, minél szélesebbkörű elterjedését minden tekintetben csak kívánatosnak jelezhetjük, — ha tekintetbe vesszük még mindezekon kívül a ma még csak levegőben függő város szépitési terveket, melyek előbb-utóbb szintén megvalósulhatnak, hogy t. i. az új vásártér (barompiacz) és a várost környező kopár hegyek befásított sétányokká alakulnak át, míg a főtér egy díszes négyszögű parkot képezend: könnyen elképzélhetjük, hogy Szamosújvár birtokában van már mind azon előfeltételeknek, melyek szükségesek arra, hogy idővel egy valóságos keregett nyaralóhelylyé varázsoltassék, — s hogy talán nem-sokára magyar földön oly viruló kinézésű várossá legyen, mint például a kisázsiai Amasia »a kertek városa?...

S.

Kisebb közlemények.

Alapítvány a millenniumra. A mondott cím alatt a főlapok: Nemzet, Pesti Napló, Pester Lloyd, Magyar Hirlap, Magyar Állam, Egyetértés s a t szept. 23-iki számaikban nagyfontosságú közleményt hoznak. Mi az alább következő igen érdekes sorokat szó szerint a »Nemzet«-ből vesszük át: »Szamosújvár város közönsége, méltóan megünneplendő a magyar állam fennállásának ezredéves fordulóját, mint annak idején említettük, egy főgymnasiumnak a városban leendő felállítására 200,000 forintot ajánlott volt fel. E nagy áldozatra a várost figyelemreméltó állami tekintetek indították; első sorban annak tudata, hogy égető szükség van hazafias szellemben vezetett középiskolára a szamosújvári gör. kath. püspökség székhelyén. A közoktatásügyi miniszter, elismeréssel fogadta a város ajánlatát s mint leiratában kijelentette, méltányolva a fenforgó közérdekű okokat, bizonyos feltételek alatt késznek nyilatkozott a főgymnasium létesítésére. A város közönsége legutóbbi közgyűlésén tárgyalás alá vévén a miniszter leiratát, mindenben hozzájárult a miniszter által kitűzött feltételekhez, a melynek értelmében a város által hozandó áldozat megközelíti a háromszázezer forintot és ezzel a főgymnasium létesítése biztosítottnak tekintendő. Az érdekelt hazafias érzésű lakos-

ság nagy meglepéssel fogadta az ügy elintézését, a mi egyrésztől újabb bizonyosságot tesz Csáky Albin gr. miniszter mely államférfiúi belátásáról, más részről fényes világitásba helyezi Szamosújvár közönségének áldozatkész hazafiságát is s egyúttal követésreméltó példát nyújt más városoknak is, hogy a millennium emlékezetes ünnepét kulturális alkotásokkal örökítsék meg. A közoktatásügyi kormány és a város közt létrejött teljes megegyezés remélhetővé teszi, hogy mielőbb a megvalósulás stadiumába lép a szóban forgó főgymnasiumnak ügye s messze kiható új tényezőt nyer benne a nemzeti kultúra épen azoknak a pontoknak egyikén, a hol ily tényezőnek megteremtését fontos állami tekintetek sürgősen és parancsolólag követelik.»

A budapesti örmény kath. egyház tervezett alakulásáról lapunkban megjelent közleményeket olvasva, egyik olvasónk alkalmoszerűnek tartja, azon előkelő társadalmi állású férfiakat, kiket a magyar-örménység köréből kiemelkedni látunk az egész ország, de különösen a magyar főváros társadalmi és közéletében, a következőkben felsorolni: A gróf Karátsonyi család mellett (mely egyetlen főuri család a magyar örmények között) említendők: Gajzágó Salamon számszéki elnök; Lukács Béla, kereskedelmi miniszter, Lukács Antal, főrendiházi tag; Molnár Antal, az országgyűlés képviselőházának jegyzője; Dániel Pál, Dániel Ernő, Lukács László, Issekutz, Márkovics és Papp Géza országgyűlési képviselők; Novák Imre nyug. kir. tábl. bíró, Jakabffy István volt képviselő, Issekutz ezredes, Bogdánffy min. tanácsos, Gajzágó Manó és Czárán e. b. bírák, Jakabffy Ferencz építész, Török János főkapitány és többen nagy számmal a Gyertyánffy, Kábdebó, Pátrubány, Kossutány, Verzár, Kazacsai, Eránosz, Gorove, Farkas, Persián és más ismert nevű családokból, úgy hogy a Budapesten lakó örmény családok összes tagjait lélekszám szerint mintegy ezerre tehetjük. (»Nemzet.«)

A budapesti örmény kath. hitközség tervbe vett megalakulásáról már közölt tudósításunk kiegészítésül még megemlítendőnek tartjuk, hogy az eszme mindinkább a megvalósuláshoz közeledik s minden jel arra mutat, hogy nemsokára mindama kérdések illetékes úton meg lesznek oldva, melyek mint előmunkálatok főleg egyházi jogi szempontból tisztába hozandók lesznek a felállítandó plebánia érdekében. Az ügy élére valószínűleg a fővárosban lakó örmény notabilitások egyike áll a további teendők kezdeményezése céljából; a magyar örménység kitünőségei között Budapesten a következő nevekkal találkozunk: gróf Karátsonyi Aladár és Jenő, Lukács Béla keresk. miniszter, Gajzágó Salamon számszéki elnök, Molnár Antal képviselőházi jegyző, Lukács Antal főrendiházi tag, Issekutz ezredes és mások. (»Pesti Napló.«)

Irodalom és művészet.

Az „Armenia“ képes naptára 1893-ra következő bő tartalommal jelent meg: Időszámítás és kortani jegyek. Csillagászati év-

szakok. Napfogyatkozások. Változó ünnepek. Parancsolt böjti napok. Törvénykezési szünnapok. Nevezetes korszámítások. Naptári rész. Bélyeg fokozat. Vásárok. **Olvasmányok:** A Dádián uralkodó-ház (két képpel). Sz. K. — Az örmények Erdély kereskedelmében. Dr. Molnár Antal. — Szamosújvár (tiz képpel). Szongott Kristóf. — Az Araxes könnyei (költemény, az Ararát képével, melynek lábánál foly az Araxes), Simay János. — És bocsáss meg... (elbeszélés), Kritsa Klára. — Kép »A természetből« (képpel), M. — Luszeinán Leó (költemény, képpel), Fehér Gerő. — Gróf Teleki Sándor (képpel). — Magyar királyi és örmény királyaány, Dr. Simay János. — Áváráji csalogány (költemény, képpel), Esztergár László. — A pénz. Dr. Gopcsa László. — Az örmény konyha, Szongott Margit. — Az örmény konyha chemiája, Dr. Nuricsán József. — Gondolatok, tt. — Örmény emlékek Romániában, Sz. K. — Irányeszmék. — Nizza (képpel). — Elmefuttatás, közli Füles. Hasznos tudnivalók az öt világrészből: Európa, Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália. Hirdetések. Ára füzve 35 kr. Szerkeszti Szongott Kristóf, kiadja Todorán Endre »Aurora« könyvnyomdája Szamosujvárt.

Naptárunkról a »Magyar Állam« 221. száma (szept. 28) eze-
ket írja: »Az Armenia képes naptára a legújabb naptár a naptár-
irodalom terén. Csinos képeivel és tetszetős kiállításával a vidéki
naptárak közt előkelő hely illeti meg. Ára csak 35 kr.«

Új zeneművek. »Marche funebre« czimmel Vikol Simon-
tól egy gyászinduló jelent meg nem rég. Vikol előbbi zeneművei
által ismert nevet szerzett már magának a zeneírás terén. Ezen
új műve is, mint írják, szépen sikerült s alkalmasint gyorsan el fog
terjedni nemcsak a zenekaroknál, hanem a zenekedvelő közönség
körében is, a kik az örmény szerző új darabját szives érdeklődés-
sel fogadják. A széptehetségű zeneszerző, ki kifogyhatlan az új
zenedarabok szerzésében, újabban még következő két darabot szer-
zett: »Bravour marche« és »Plaine Parade«. Ez utóbbi egyike, a
tehetséges fiatal zeneirő legszebb munkáinak.

Közgazdasági élet.

A székelyföld örmény telepeit is közelről érdeklő, közgazda-
ságilag üdvös kezdeményezést vett foganatba az új kereskedelmi mi-
niszter: Lukács Béla, a ki elődjének nyomdokait e téren is
követve, a derék székelység érdekeit különös figyelmére méltatja.
A miniszter most nagyszabású tervszerű akciózt indít meg a székely-
földi ipar fejlesztése s a székely kivándorlás meggátlása érdekében.
E célból a maros-vásárhelyi kereskedelmi és iparkamara területén
mindenik vármegyében (Csik, Háromszék, Marostorda és Udvarhely)
egy-egy iparfejlesztő bizottságot létesít, megfelelő széles
ügykörrel.

Tengerközi csatorna. Danilov mérnök, az orosz hajózás emelésére alakult társaság igazgatósági tagja, korábbi tervek alapján beható tanulmány tárgyává tette egy a Kaspi- és Fekete-tenger közötti vízi út létesítését. E tanulmányok révén azon meggyőződésre jutott, hogy ily közlekedési vállalat minden nehézség nélkül létesíthető. A vízi út megvalósítása Dél-Oroszország kereskedelmi és kulturális érdekeinek kiszámíthatatlan hasznára válnék, Perzsia, India és Közép Ázsia ez által közvetlen összeköttetésbe lépnének Dél-Oroszország nafta- és petroleum-termő vidékeivel, a Kaukazzal és Krimióval.

Mi újság az örmény világban?

† Pátkánián Rafael.

Igen szomorú hírt hoztak az örmény lapok: Pátkánián Rafael, az örmények jelenkori legnagyobb és hőnszeretett költője — meghalt! Minden örmény e szomorú hír hallatára fájdalmat érez, mert a nemzet vesztesége, — kipotolhatlan. Ezen érzetek hatása alatt várjuk a további tudósítást, mely a boldogult utolsó óráiról fog szólni. A költő már rég óta betegeskedett; de betegségéről szándékosan nem tettek a lapokban említést, mert szokott lapokat olvasni. Nehány héttel ezelőtt Kislowodsk nevű fürdőhelyen tartózkodott; itt elég jól érezte magát, habár az orvosok előtt már nem volt titok, hogy a nagy költő napjai már meg vannak számlálva. Auguszt 22-én szülővárosába: Új Náchicsévánba ment és szept. 3-án már áldozata lett gyógyíthatlan betegségének. Utolsó kívánsága — mint dr. Chálatián tanár tavoratozza — az volt, hogy földi maradványait Ecsmiádzinben temessék el.

Egy híres philarmén: az angol születésű Howard biborok, évek óta tartott súlyos szenvedés után, f. é. szept. 16-án Londonban meghalt. Az elhunyt katolikus egyházfejedelem kitűnő orientalista, s az örmény nemzetnek nagybarátja volt. Az örök világosság fényeskedjék neki!

A „Méság“ munkatársa: a katolikus vallású Szárukhánián (írói néven: Durián) nyugateurópai utazásából hazatérőben Budapesten utazott keresztül; s rövid időre megállapodott a magyar székes fővárosban.

Täbrisz püspöke: Mechitárián, a kolera-járvány áldozatául esett. — Täbriszben közelebbről iszonyatos tűzvész is dühöngött, mikor is — fájdalom — több ember életét vesztette.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: **SZONGOTT KRISTÓF.**

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora“ könyvnyomdája.

92 NOV. - 1
KÉZDI VÁSÁRHEI